

אברהם ולוט - אב טיפוס של העולה החדש**א. בין חירות לביטחון**

להערכת, שלושה יסודות עומדים בבסיס הדרישה לצדק חברתי. חרות, בטחון ואחריות אישית. תומס הובס, בין המאה ה-17, עסק בעיקר בשאלה כיצד יכולים, בני האדם לחיות בהרמוניה ובצדק חברתי? מדינה חזקה יש בכוחה לאפשר מציאות זאת טען הובס. ומדוע וכיצד מגיעים לכך? לפי הובס, לבני האדם יש דחף עצום להשיג אושר. ברם, למרבה הצער, במצב הטבע הדחף הזה מוביל לעימותים בין בני האדם רבים. משום שבני האדם הפצים את אותו הדבר ולאותם מזונות. מכיון שחסר מחסור תמידי בדברים הללו, זה גורם לתחרות ולסיכסוכים. באשר זאת במצב בסיסי זה, כל אחד מהאזרחים חי בחדוד ובחוסר ביטחון (בדומה לעולם השלישי היום). באשר זאת, ממליץ הובס על האזרחים לוותר מעט מחירותם, כדי להעצים את המדינה. בעבור זה המדינה תספק ביטחון ובמושגים שלנו 'צדק חברתי'. אבל מהוא טיבה של חירות זאת? בעקבות לווינס נטען שהחירות לובשת אופי מוסרי מובהק. לאמור, בעל החירות חייב להיות בעל אחריות אישית.

ב. בין מזל לאחריות אישית

אברהם ולוט הם שני טיפולוגים, קרובי משפחה. ברם, רחוקים זה מזה, כרחוק מזרח ממערב בפרדיגמה וביחסם לאותו התבונה ואחריות האישית. לפני שנה וחצי לערך השתתפתי בכנס בין לאומי שהתקיים באתיופיה. הזדמן לי לשמוע, מפי מספר תושבים אתיופים, שישראל כמו אמריקה, הן מדינות עם הרבה מזל. מדינת ישראל זה כמו גן עדן הם אמרו. אברהם ולוט בעצם היו אב טיפוס של העולים החדשים לארץ המובטחת-ארץ כנען. טיבה של גישתו של לוט כלפי המדינה שאליה הוא הגיע לובשת צורה של "מגיע לי" או לחילופין "מה הזכויות שלי". גישה המייצגת "מה המדינה יכולה לעשות עבורי ולא מה אני יכול לעשות עבורה". באשר זאת, לוט אינו נזהר ונשמר מרכושם של אחרים תפיסה זאת אף הביאה אותו לקבל החלטה היכן למקם את מקום מושבו. בין כל ובין כך החלטות הללו של לוט הביאו אותו לצרות גדולות. בניגוד ללוט, אברהם אבינו מבין שעל מנת להפוך את ארץ כנען לארץ זבת חלב ודבש יש עליו לעשות טוב, מתוך אחריות אישית ופונקציונאלית. עם גישה זאת אפשר להצליח בכל מקום. גם במצרים, גם בכל מדינות ערב ובכל מדינות אפריקה. בקיצור בכל העולם השלישי היום. מדרש להלן, משקף לנו את מוסריותו של אברהם. "ויאמר ה' אל אברם: "לך לך מארצך" [...]. אמר רבי יצחק: משל לאחד שהיה עובר ממקום למקום וראה בירה אחת דולקת, אמר: "תאמר שבירה זו ללא מנהיג?" עליו בעל הבירה ואמר לו: "אני הוא בעל הבירה." כך לפי שהיה אבינו אברהם אומר: "תאמר שהעולם הזה בלא מנהיג?" הציץ עליו הקדוש ברוך הוא ואמר לו: "אני הוא בעל העולם." (בראשית רבה, פרשה לט, סימן א) אברהם התחיל כמו סוקראטס: "שואל, תמה, חוקר. ברגע מסוים השאלה מופנית אל אברהם עצמו. הבורא, שנדרש להתגלות, מפנה את תשומת לבו למשמעות המקופלת בשאלתו. מי אתה, השואל? מדוע אתה שואל, כשכולם עוברים לסדר היום? האם שאלתך אינה מוכיחה שאתה הנשאל? במילים אחרות, יהא האדם אשר יהיה, הרוצה להידמות לאברהם אסור לקבל אף מציאות כמובנת מאליה ולעבור לסדר היום גם כאשר הבירה דולקת.

ג. לקבל, לקבל ולקבל ולבסוף לדעת לתת.

מאז שעליתי ארצה, החל מגיל שמונה ועד היותי בן עשרים ושבע, עת זכיתי להקים בית נאמן בארץ ישראל, התחנכתי וגדלתי במסגרת פנימייתית דתית. החל מבית הילדים בעפולה בהמשך עברתי לפנימיית "שפיר" במרכז שפירא, ולבסוף בישיבת ההסדר הר עצינן ואוניברסיטת בר אילן, כל המסגרות הללו היו לי לבית. הרגשתי בהם את ההשקעה, הגישה האנושית החמה והמסירות של הצוותים החינוכיים. בכל המקומות הללו לא רק שלא היה עליי לשלם ככל שאר התלמידים שאינם יוצאי אתיופיה אלא אדרבא, אני הוא שקיבלתי. מדי חודש, בתאריך קבוע, היו מגיעים לידי דמי כיס, ומדי תקופה הייתי מקבל מוצרים אחרים כמו נעליים, בגדים ועוד...[הכול היה חדש וניתן מתוך הרבה אהבה. אך עם כל החיבוק והאהבה, תהליך הקליטה שלי לא היה קל כלל, שכן היו פערים אובייקטיביים, גדולים מאוד, ביני ובין חברי ה"צברים" כגון: שפה, שוני חיצוני, מנטאליות שונה, פערים לימודיים ותרבותיים ועוד. אבל דומה, וכך אני חש, מדינה זאת נתנה בי אימון ועלי לשאול לא מה המדינה יכולה לספק לי אלא מה אני יכול לעשות למדינה.

ד. נשואין שיש בהם אהבה, איך היא חד סטרית.

היחס בין המדינה לאזרחיה כמוהו כזוג נשוי. היחס הוא דואליסטי מתוך גילוי אחריות של שני הצדדים ולא חד סטרית. באשר זאת, לצד הדרישה לצדק חברתי; דרך הרגולציה בשעות העבודה, שכר המינימום, דרך עובדי קבלן, מיסים גבוהים, היחס לאוכלוסיה הבוגרת, יוקר המחייה וכו'. על האזרח לשאול שאלות מתוך אחריות אישית. כיצד זה קורה? מי הוביל למציאות הזאת? מה אחריות שלי כאזרח למצב זה? האם זאת התנהלות לא נכונה שלי כאזרח? בשונה למה שציפה לאברהם אבינו בארץ כנען, מדינת ישראל, עם עלייתי ארצה מאתיופיה, איפשרה לי שיוויון הזדמנויות מלא. במידה מסוימת זאת הייתה אהבה חד סטרית ברם, היא הייתה זמנית. עתה, כאזרח עלי לגלות אחריות אישית ומוסרית ולהפוך עצמי לאזרח פרודוקטיבי מסוגל להעניק להעצים את מדינתו במשאביה. אברהם אבינו, אב טיפוס של העולה הראשון, מבחינתו, הוא לי דמות לחיקוי.

שבת שלום

שרון שלום
רב קהילת קדושי ישראל